

**Raport przedstawicieli
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z rewizytacji w Zakładzie Karnym w Siedlcach
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 24-25 listopada 2014 r., do Zakładu Karnego w Siedlcach (dalej: ZK, Zakład lub jednostka), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Przemysław Kazimirski, (prawnik), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog) i Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny). W wizytacji wziął udział dr Ryszard Czerniawski, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, wizytujący sprawdzili na miejscu stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Zakładu przeprowadzonej w dniach 5-7 grudnia 2012 r.

W ramach rewizytacji:

- przeprowadzono rozmowy na temat funkcjonowania jednostki z mjr Markiem Suwińskim – dyrektorem Zakładu oraz ppłk Robertem Stańczukiem i ppłk Adamem Kulikiem – zastępcami dyrektora jednostki;
- dokonano oglądu terenu ZK oraz pomieszczeń we wszystkich oddziałach mieszkalnych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, świetlic, łaźni, biblioteki, pól spacerowych;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi;
- przeprowadzono indywidualne rozmowy z osadzonymi;
- sprawdzono dostosowanie jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami korzystając z ankiety - narzędzia przygotowanego dla przedstawicieli RPO przez pracowników Fundacji „Polska Bez Barrier”;
- poddano analizie wybraną dokumentację dostępną na miejscu m.in. akta osobowe, dokumentację medyczną oraz skargi wybranych osadzonych.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną i dokonano pomiaru powierzchni wybranych cel.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawili podczas podsumowania wizytacji dyrektorowi jednostki i jego zastępcom oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem jednostki oraz wybrane nagrania ze stosowania środków przymusu bezpośredniego.

2. Charakterystyka jednostki

Zakład Karny w Siedlcach jest jednostką typu zamkniętego, przeznaczoną dla mężczyzn recydywistów penitencjarnych, z oddziałem aresztu śledczego dla mężczyzn. Pojemność Zakładu wynosi 701 miejsc. W dniu wizytacji tj. 24 listopada 2014 r. w jednostce przebywało 684 osadzonych, w tym 593 skazanych, 10 ukaranych i 81 tymczasowo aresztowanych.

3. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Zakładu przeprowadzonej w dniach 5-7 grudnia 2012 r.

Sformułowano wówczas następujące zalecenia:

1. zbadanie atmosfery panującej pomiędzy osadzonymi a funkcjonariuszami SW pod kątem niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności, stosowania wobec nich przemocy fizycznej i werbalnej oraz podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie w przyszłości takich zgłoszeń;

2. szczegółowe analizowanie i wyjaśnianie skarg osadzonych dotyczących złego ich traktowania przez funkcjonariuszy SW, a także systematyczne analizowanie sytuacji w tym zakresie;
3. zapewnianie w każdym przypadku pomocy medycznej osobie pozbawionej wolności, wobec której zastosowano środek przymusu bezpośredniego w sytuacji, gdy nastąpiło jej zranienie, gdy pojawiły się widoczne objawy zagrożenia dla jej życia lub zdrowia, na jej wniosek;
4. pełne zabudowanie kąpoków sanitarnych lub przekształcenie cel mieszkalnych z niezabudowanymi kąpokami sanitarnymi w cele jednoosobowe;
5. kontynuowanie remontów cel;
6. wymianę zużytego i zniszczonego sprzętu kwaterunkowego;
7. wyposażenie świetlic w pawilonie A, które pełnią funkcję cel mieszkalnych, w szafki do przechowywania żywności lub rzeczy osobistych osadzonych oraz w Porządek wewnętrzny;
8. ochronę praw osób niepalących, tj. respektowanie prawa do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego;
9. dostosowanie przynajmniej jednej z cel do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
10. zatrudnienie dodatkowego lekarza psychiatry, który ułatwiłby realizację celu, jakim jest zapobieganie zaburzeniom psychicznym osadzonych objętych programem zapobiegania depresji i samobójstwom poprzez zwiększenie częstotliwości i systematyczności przyjęć psychiatrycznych;
11. rozpatrywanie w sposób indywidualny decyzji w sprawie osadzenia w celi monitorowanej osób, wobec których ustawodawca nie przewidział obligatoryjnej potrzeby monitoringu, tak aby respektować ich prawo do prywatności;
12. uwzględnienie podczas remontów w kolejnych łazniach wydzielenie odrębnych stanowisk prysznicowych;
13. zwiększenie częstotliwości kąpieli osadzonych;
14. wydłużenie czasu dostawy ciepłej wody do cel mieszkalnych, tak by umożliwiać zaspokojenie potrzeb sanitarno-higienicznych osadzonych;
15. zwiększenie wymiaru etatu psychologa ogólnopentencjarnego;
16. rozważenie wykonania zadania fragmentu pól spacerowych, tak by osadzeni mogli z nich korzystać również w trakcie opadów;
17. wyposażenie biblioteki w aktualne akty prawne, tak by dostęp do nich nie był uzależniony od zgody i woli wychowawcy;

18. urozmaicenie wydawanych posiłków, wzbogacenie ich o owoce i warzywa oraz ograniczenie wydawania decyzji o zwiększeniu oszczędności do 20 % stawki do przypadków rzeczywiście uzasadnionych;
19. przeprowadzenie szkoleń funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej mających codzienny, bezpośredni kontakt z osadzonymi, w zakresie praw i obowiązków osób przebywających w miejscach detencji;
20. informowanie osadzonych, np. w ramach zajęć kulturalno – oświatowych bądź za pomocą radiowęzła, o prawnych i praktycznych skutkach wyroków Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych;
21. ujednoczenie tekstu porządku wewnętrznego obowiązującego w jednostce;
22. zorganizowanie w miarę możliwości na terenie Zakładu odpowiednio wyposażonego pomieszczenia do udzielania widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru.

Ad.1. Zalecenie realizowane. Na podstawie rozmów grupowych i indywidualnych z osadzonymi można stwierdzić, iż sytuacja dotycząca traktowania więźniów przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w ZK w Siedlcach uległa poprawie. W dalszym ciągu pojawiały się sygnały dotyczące naruszenia nietykalności fizycznej przez funkcjonariuszy¹, wulgarnego i prowokacyjnego odnoszenia się do osadzonych, zwracanie się do nich „per Ty”, a do starszych skazanych - „dziadek”, „wujek”. Obok powyższych informacji wizytujący odebrali jednakże wiele dobrych i neutralnych opinii na temat pracy funkcjonariuszy SW z działu penitencjarnego i ochrony. Niektórzy rozmówcy odbywający wieloletnie wyroki w ZK w Siedlcach, podkreślali pozytywne zmiany w zakresie sposobu traktowania osadzonych w wizytowanej jednostce, podając, iż w ich zdaniem wynika to m.in. ze zmian kadrowych, których dokonał dyrektor ZK.

Z informacji uzyskanych od dyrektora jednostki również wynika, iż podjął on szereg działań w kierunku zbadania i poprawy atmosfery panującej w podległym mu Zakładzie. Wśród tych działań należy wymienić m.in.:

- wszczęcie postępowań dyscyplinarnych wobec funkcjonariuszy, którzy nie dopełnili obowiązków służbowych lub dopuścili się przekroczenia uprawnień, w tym w 3

¹ Osadzeni nie chcieli złożyć oficjalnej skargi. W jednym przypadku natomiast skazany samodzielnie złożył doniesienie o jego rzekomym pobiciu do Prokuratury Rejonowej w Siedlcach – sprawa w toku.

przypadkach wymierzono karę nagany a w pozostałych przeprowadzono rozmowy dyscyplinujące,

- dokonanie zmian osobowych na wybranych stanowiskach służbowych,
- złożenie do Prokuratury Rejonowej w Siedlcach 8 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez funkcjonariuszy ZK w Siedlcach, dotyczących naruszenia nietykalności cielesnej osadzonych,
- zwiększenie częstotliwości kontroli sposobu realizacji obowiązków służbowych przez podległych funkcjonariuszy i pracowników, z uwzględnieniem właściwego traktowania i odnoszenia się do osób pozbawionych wolności, w tym zwiększenie nadzoru w porze nocnej.

W wyniku przeprowadzonej rewizytacji można stwierdzić, iż powyższe działania przynoszą zamierzone efekty. Ponadto w ocenie wizytujących, są one dowodem dużego zaangażowania dyrektora jednostki w zapewnienie prawidłowych relacji między funkcjonariuszami a osadzonymi i tym samym w wyeliminowanie zgłoszeń dotyczących niewłaściwego traktowania. Ze względu jednak na pojawiające się skargi osadzonych w tym obszarze, należy kontynuować powyższe działania, uzupełniając je o dodatkowe formy przeciwdziałania przemocy i nadużywania władzy przez funkcjonariuszy np. szkolenia, badania psychologiczne, warsztaty antystresowe, superwizje itd.

Należy również wskazać, iż wiele zmian w organizacji pracy jednostki nastąpiło w wyniku kontroli ZK przeprowadzonej przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Warszawie w dniach 17-21 marca 2014 r. Wydane w wyniku ww. kontroli rekomendacje prawdopodobnie również przyczyniły się do poprawy atmosfery w Zakładzie.

Ad.2. Zalecenie zrealizowane. Analiza sposobu wyjaśniania i rozpatrzenia skarg osadzonych dotyczących niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej nie wykazała nieprawidłowości w tym zakresie.

Ad.3. Zalecenie zrealizowane. Z dokumentacji dotyczącej stosowania środków przymusu bezpośredniego wynika, iż osadzonym wobec których zastosowano przymus bezpośredni proponowano pomoc medyczną. W jednym przypadku osadzonego zaprowadzono do ambulatorium, a następnie przewieziono na konsultację do Aresztu Śledczego w Warszawie-Mokotowie. W innej sytuacji osadzony odmówił skorzystania

z konsultacji medycznej, jednakże w momencie gdy zgłosił dolegliwości bólowe wezwano karetkę pogotowia ratunkowego.

Ad.4. Zalecenie zrealizowane. W dniu wizytacji wszystkie kąciki sanitarne w celach wieloosobowych były zabudowane. Warto w tym miejscu wskazać jednakże, iż w ocenie wizytujących konieczne jest również zamontowanie przesłony w kąciku sanitarnym celi izolacyjnej, która jest celą jednoosobową. Mimo że kamera zamontowana w celi posiada funkcje maskujące intymne części ciała, to jednak kącik umieszczony jest obok drzwi. Nie można zatem uznać, że osadzony umieszczony w tej celi ma zagwarantowaną prywatność i intymność podczas załatwiania potrzeb fizjologicznych. Mając na uwadze powyższe prawo warto również rozważyć zamontowanie przesłony przy toalecie w przedsionku celi zabezpieczającej.

Ad.5. Zalecenie realizowane. W jednostce cele remontowane są sukcesywnie, w miarę posiadanych środków i zgodnie z bieżącymi potrzebami np. w okresie od poprzedniej wizytacji przedstawicieli KMP, dokończono remont cel w pawilonie B. Efekty prowadzonych prac były zauważone przez wizytujących podczas oglądu, ocenili warunki w większości cel jako dobre. Zniszczone i wymagające odnowienia były natomiast cele w pawilonie A. Należy wskazać, iż w tymże budynku rozpoczęto już odpowiednie prace: w czasie wizytacji dwie cele były remontowane. Ponadto dyrektor jednostki, dzielając opinię przedstawicieli KMP, zapewnił o kontynuowaniu ww. prac.

Ad.6. Zalecenie częściowo zrealizowane. Zniszczony sprzęt kwaterunkowy zgodnie z informacją przekazaną przez dyrektora jednostki jest wymieniany w miarę posiadanych środków finansowych. Powyższe zostało potwierdzone podczas dokonywania oglądu. Należy jednak zwrócić uwagę, iż wymiana zniszczonego sprzętu nastąpiła tylko w części pomieszczeń mieszkalnych. W wielu celach w dalszym ciągu był on znacznie wyeksploatowany. Przedstawiciele KMP podtrzymują zatem zalecenie wymiany zużytego i zniszczonego sprzętu kwaterunkowego, w tym również zalecają wyposażenie cel w łózka posiadające odpowiednie podkłady, drabinki i zabezpieczenia górnych poziomów oraz skrzynki na rzeczy osobiste osadzonych.

Ad.7. Zalecenie zrealizowane. Świetlice w pawilonie A, które pełnią funkcję cel mieszkalnych zostały wyposażone w szafki do przechowywania żywności lub rzeczy osobistych osadzonych oraz w Porządek wewnętrzny.

Ad.8. Zalecenie częściowo zrealizowane. Dyrektor jednostki, ze względu na niewielką powierzchnię placów spacerowych, mając jednocześnie na uwadze ochronę praw osób niepalących wprowadził zakaz palenia podczas spaceru. Wątpliwości wizytujących w tym zakresie budzi natomiast sytuacja osadzonych w celi 306 (w dniu wizytacji), w której to zostały umieszczone dwie osoby niepalące i jedna paląca. Powyższe potwierdziła analiza dokumentacji. Przedstawiciele KMP podtrzymują zatem zalecenie ochrony prawa osób niepalących do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego.

Ad.9. Zalecenie niezrealizowane. Zakład Karny w Siedlcach nie jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W jednostce wyznaczono wprawdzie dwie cele dla osób niepełnosprawnych ruchowo – cela 429 (pawilon B) i 904 (pawilon D). Jednak pomiary dokonane przez przedstawiciela KMP w ww. celach pod kątem ich dostosowania, wykazały nieprawidłowości w tym zakresie. W jednej z cel przebywał m.in. osadzony poruszający się na wózku inwalidzkim, w drugiej skazany korzystający z kul. Z informacji uzyskanych od ww. osadzonych wynika, iż mają oni spore trudności, aby w pełni skorzystać z infrastruktury jednostki na równi z innymi osadzonymi. Ogląd dokonany przez wizytujących potwierdził, iż osoba niepełnosprawna chcąc udać się na plac spacerowy, do sali widzeń, magazynu, świetlicy, ambulatorium napotyka wiele barier architektonicznych w postaci progów, schodów, nierównej powierzchni bądź za wąskich drzwi. Z kolei w celach, mimo iż po wizytacji przedstawicieli Mechanizmu w 2012 r. zamontowano w kąciach sanitarnych udogodnienia w postaci uchwytów, to jednak sama szerokość drzwi kąciaków jest mniejsza niż przewidują standardy uniwersalnego projektowania (min. 90 cm). W celi 429 drzwi wejściowe również były za wąskie. Ponadto zbyt wysoko zamontowano włączniki światła (ok. 140 cm), jak również lustra w kąciach sanitarnych (ok. 126 cm). Wysokość montażu ww. elementów powinna wynosić 90-120 cm. Na wskazanej wysokości należy również umieścić telefony, z których mogą korzystać osoby niepełnosprawne. Poręcze przy sedesie powinny znajdować się w odległości 40 cm od osi muszli, natomiast zgodnie z ustaleniami wizytującego odległość ta wynosiła 20 cm (w celi 904). Najważniejszym zastrzeżeniem jest jednak brak dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ciągu komunikacyjnego prowadzącego do łaźni i stanowiska prysznicowego. W obu pawilonach droga do łaźni, jak i wejścia do nich posiadały wysokie progi (znacznie

powyżej 2 cm), a drzwi były za wąskie (poniżej 90 cm szerokości), czyniąc miejsca te niedostępnymi dla poruszających się na wózku.

Powyższe uwagi przedstawiono dyrektorom jednostki podczas podsumowania kończącego rewizytację, zalecając dążenie do zapewnienia odpowiednich warunków osadzonym niepełnosprawnym, zaczynając m.in. od prawidłowej szerokości drzwi, w pełni dostosowanej łaźni oraz zakupu przenośnych szyn (na schody).

Ad.10. Zalecenie niezrealizowane. Z relacji dyrektora Zakładu wynika, iż pomimo podejmowanych działań zmierzających do pozyskania dodatkowego lekarza psychiatry, brak jest zainteresowania podjęciem pracy w zakładzie karnym przez takiego specjalistę. Oferta zatrudnienia psychiatry jest stale ponawiana.

Ad.11. Zalecenie zrealizowane. Analiza akt osadzonych przebywających w celach monitorowanych, rozmowy z ww. osadzonymi oraz informacje uzyskane od pracowników jednostki potwierdziły, iż decyzje w sprawie osadzenia w celi monitorowanej osób, wobec których ustawodawca nie przewidział obligatoryjnej potrzeby monitorowania rozpatrywane są indywidualnie z poszanowaniem ich prawa do prywatności. Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami wśród powodów umieszczenia osadzonych w takich celach było m.in. zagrożenie samobójstwem, zagrożenie zamachem na życie osadzonego, duże ryzyko padaczki poalkoholowej – stan po ciągu alkoholowym. Ponadto więźniowie byli zapoznawani z ww. decyzją oraz pouczani o sposobie i terminie zaskarżenia. Podczas rozmów z przedstawicielami KMP ww. osadzeni nie skarżyli się na umieszczenie ich w tychże celach. Wątpliwości budzi natomiast brak podpisu bądź informacji o odmowie złożenia podpisu na decyzjach w sprawie umieszczenia w celi monitorowanej: [dane usunięto] oraz [dane usunięto]. Przedstawiciel KMP prosi o wyjaśnienie powyższego.

Ad.12. Zalecenie zrealizowane. We wszystkich łaźniach zamontowano przegrody między natryskami.

Ad.13. Zalecenie zrealizowane. W Zakładzie wprowadzono drugą kąpiel dla osadzonych.

Ad.14. Zalecenie realizowane. Dostęp do ciepłej wody w celach mieszkalnych zapewniono do dwóch godzin w ciągu dnia. Czas ten jest dłuższy niż w 2012 r., jednakże w dalszym ciągu - w opinii osadzonych – niewystarczający, aby umożliwić zaspokojenie

potrzeb sanitarno-higienicznych, szczególnie w celach wieloosobowych. Dyrektor Zakładu poinformował jednakże wizytujących, iż od 1 grudnia 2014 r. planuje zapewnić stały dostęp do ciepłej wody w celach mieszkalnych. Wizytujący bardzo pozytywnie oceniają powyższe rozwiązanie.

Ad.15. Zalecenie zrealizowane. W jednostce został zatrudniony dodatkowy psycholog, a więc w sumie w dziale penitencjarnym jest ich 3. Warto również podkreślić, iż osadzeni w rozmowach z pracownikami KMP nie zgłaszali trudności w dostępie do tego specjalisty. Biorąc jednak pod uwagę liczbę osadzonych w ZK w Siedlcach przypadających na jednego psychologa tj. 213, należy wskazać, iż w dalszym ciągu jest ona większa niż przewiduje standard zawarty Instrukcji Nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 lutego 2012 r. w *sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych*, na który powołano się w Raporcie z wizytacji przeprowadzonej w 2012 r. Pracownicy Mechanizmu zalecają zatem monitorowanie zapotrzebowania na pomoc psychologiczną w Zakładzie i w miarę możliwości zwiększenie zatrudnienia w tym obszarze.

Ad.16. Zalecenie częściowo zrealizowane. Niewielkie zadanie fragmentów pól spacerowych wykonano na 4 placach spacerowych (przy pawilonie A). Przedstawiciele KMP zalecają wykonanie zadania również na pozostałych placach. Ponadto zalecają rozważenie zwiększenia powierzchni zadania. Dyrektor Zakładu podczas podsumowania wizytacji podzielił stanowisko przedstawicieli Mechanizmu zapewniając, iż w miarę posiadanych środków finansowych będą wykonywane odpowiednio większe zadania pozostałych pól spacerowych.

Ad.17. Zalecenie częściowo zrealizowane. W dniu wizytacji na stanie biblioteki jednostki znajdowały się aktualne kodeksy karne wykonawcze i inne przepisy prawne. Ponadto dostępne były pozycje dotyczące standardów międzynarodowych, w tym orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Raporty z działalności Rzecznika Praw Obywatelskich. Zastrzeżenia wizytujących budzi natomiast brak wiedzy osadzonych na temat dostępności ww. pozycji. Powyższe może wynikać ze sposobu informowania osadzonych o księgozborze biblioteki. W bibliotece dostępnych jest ok. 16 000 woluminów, osadzonym natomiast udostępnia się do cel katalog losowo wybranych 500 książek. W związku z powyższym nierzadko w katalogu nie są wykazane ww. kodeksy, raporty RPO czy przepisy prawa międzynarodowego. Uwagi w tym zakresie przedstawiono podczas podsumowania dyrektorom jednostki, zalecając

stworzenie oddzielnego wykazu pozycji prawnych i edukacyjnych/informacyjnych, który będzie stałym załącznikiem do losowo generowanego katalogu. Dyrektor Zakładu pozytywnie ustosunkował się do powyższego zalecenia, zapewniając o bezzwłocznym wykonaniu takiego wykazu.

Ad.18. Zalecenie częściowo zrealizowane. Analiza jadłospisów na dzień 24.11.2014 r. wykazała, iż dla wszystkich norm żywnościowych zastosowano oszczędności powyżej 10% (a poniżej 20%). Warto jednak dodać, iż większość osadzonych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP nie skarżyła się na jakość posiłków.

Ad.19. Zalecenie zrealizowane. Z analizy harmonogramów szkoleń wynika, iż w zarówno w roku 2013, jak i 2014 odbyły się szkolenia pt. „Humanitarne i praworządne traktowanie osób pozbawionych wolności i TA, relacje interpersonalne, Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu” oraz „Międzynarodowe standardy wykonywania kary pozbawienia wolności”.

Ad.20. Zalecenie częściowo zrealizowane. Po wizytacji ZK przez przedstawicieli KMP w grudniu 2012 r., dyrektor jednostki poinformował, iż tekst Porządku Wewnętrznego obowiązującego w jednostce ujednolicono Zarządzeniem Nr 4/2013 Dyrektora Zakładu Karnego w Siedlcach z dnia 1 lutego 2013. W dniu rewizytacji jednakże obowiązywał porządek wprowadzony Zarządzeniem Nr 21/2014 z dnia 2 czerwca 2014 r. oraz zmieniony/uzupełniony zarządzeniami zmieniającymi z dni: 1 października i 25 października 2014 r. W pełnym rozumieniu specyfiki funkcjonowania jednostki penitencjarnej, dokonujących się w niej częstych zmian w zakresie organizacji Zakładu czy też uprawnień osadzonych, przedstawiciele Mechanizmu ponownie zwracają jednak uwagę na potrzebę tworzenia jednolitego, tym samym zrozumiałego tekstu porządku zawierającego zmiany, o których mowa w zarządzeniach zmieniających.

Ad.21. Zalecenie zrealizowane. Wśród audycji emitowanych w radiowęzle znajdowały się audycje na temat orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ponadto, jak wspomniano wcześniej, orzeczenia ETPC dostępne były również w bibliotece. Przedstawiciele KMP przypominają również o upowszechnianiu wśród osadzonych wiedzy na temat orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Ad.22. Zalecenie niezrealizowane, jednakże z relacji dyrektora Zakładu wynika, iż w planach inwestycyjnych jest przebudowa budynku gospodarczego (dawniej służącego jako miejsce składu opałowego) w kompleks sal widzeń. W kompleksie tym przewidziano zorganizowanie sali do widzeń bez osoby dozorującej, w oddzielnym pomieszczeniu. Dyrektor poinformował wizytujących, iż pozyskał już środki finansowe na ten cel.

4. Inne uwagi wynikające z rewizytacji

4.1. Rozmieszczenie osadzonych

Podczas rozmów indywidualnych wizytujący odebrali uwagi na temat osadzania w jednej celi skazanych na długoterminowe kary pozbawienia wolności oraz skazanych na kilka/kilkanaście miesięcy pobytu w zakładzie karnym. Jeden z rozmówców („dożywotni”) wskazał, iż jest dla niego bardzo uciążliwe i frustrujące przebywanie w jednej celi ze więźniami z krótkimi wyrokami. Podkreślił, iż w jego przypadku, często mają miejsce sytuacje dołączania do celi, w której przebywa tego typu skazanych i ukaranych. W ocenie wizytujących w pełni zrozumiałe są pojawiające się negatywne stany emocjonalne oraz poczucie frustracji u osób, u których perspektywa opuszczenia zakładu karnego jest bardzo odległa, a które są osadzone ze skazanymi umieszczonymi w jednostce na kilka miesięcy. Wizytujący zalecają więc uwzględniać przy rozmieszczaniu osadzonych również czas pozostałej do odbycia kary, na co wskazuje art. 82 § 1 i § 2 k.k.w.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziła również kwestia długich (ponad 14 dni) pobytów osadzonych w izbach przejściowych, co jest sprzeczne z art. 79b § 1 k.k.w. Powyższa uwaga dotyczyła osadzonych [dane usunięto] i [dane usunięto]. Z wyjaśnień uzyskanych od dyrektorów jednostki wynika, iż cele przejściowe, w których przebywali ww. osadzeni, po zakończeniu okresu przejściowego zostały zmienione na cele mieszkalne, z uwagi na brak możliwości innego osadzenia tychże tymczasowo aresztowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami. Ponadto jeden ze wskazanych osadzonych poruszał się na wózku inwalidzkim, zatem pozostawiono go w tej samej celi również z uwagi na jej wyposażenie w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Przedstawiciele KMP przyjęli powyższe wyjaśnienia, podkreślając jednakże, iż tego typu działania powinny mieć charakter wyłącznie incydentalny.

4.2. Opieka medyczna

Z informacji przekazanej przez zastępcę dyrektora wynika, że skazani transportowani są do zewnętrznej służby zdrowia w odzieży skarbowej. Powyższe stoi w sprzeczności z zapisem art. 111 § 2 k.k.w, zgodnie z którym w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach osadzonego korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. W świetle powołanych przepisów przebijanie osadzonych w odzież skarbową dopuszczalne jest tylko na zasadzie wyjątku od reguły, którą jest korzystanie z odzieży własnej. Warto przypomnieć, że prawo osadzonego do założenia własnego ubrania lub innego nierzucającego się w oczy stroju w czasie pobytu poza terenem miejsca pozbawienia wolności zostało sformułowane także m. in. we Wzorcowych Regułach Minimalnych Postępowania z Więźniami (reguła 17) oraz Europejskich Regułach Więziennych (reguła 20).

Ponadto rozmówcy wskazali, że badania lekarskie poza jednostką odbywają się w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. Wskazana praktyka, obserwowana również w innych jednostkach penitencjarnych, została zanegowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który w przedmiotowej sprawie wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie z sentencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lutego 2014 r.² art. 115 § 7 zd. 1 k.k.w. jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31. ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez to, że nakazuje obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego podczas udzielania świadczenia zdrowotnego również osobom pozbawionym wolności, co do których nie jest to konieczne, a także nie określa przesłanek uzasadniających odstępnie od tego nakazu. Standardy międzynarodowe także zawierają zalecenie, aby poufność badań lekarskich osadzonych była zagwarantowana i respektowana na takich samych zasadach jak w powszechnym systemie opieki zdrowotnej (art. 13 Rekomendacji Nr R (98)7 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotyczącej etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniu). Wizytujący zalecają zatem zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego, chyba że lekarz zgłosi taką potrzebę.

4.3. Warunki bytowe

² Sygn. akt K 22/10

Wizytujący zaobserwowali, iż monitoring w przedśionku celi zabezpieczającej, w którym znajduje się toaleta, nie został wyposażony w funkcję maskującą intymne części ciała. W celu poszanowania prawa osadzonych do intymności, wizytujący zalecają zainstalowanie ww. funkcji, na wzór kamer zamontowanych w kąciakach sanitarnych cel objętych całodobowym monitoringiem.

Wśród uwag zgłoszonych przez osadzonych często pojawiała się kwestia długiego oczekiwania na realizację prośby dotyczącej otrzymania jakiejś części odzieży bądź sprzętu z magazynu (ok. 1 miesiąca). Ponadto z rozmów z osadzonymi wynika, iż o sposobie rozpatrzenia ich wniosków i próśb dowiadują się ustnie od wychowawców. Nadmienić należy, że zgodnie z regulacją § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2013 r. poz. 647), organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby, jest zobowiązany pisemnie zawiadomić zainteresowanego o sposobie ich załatwienia. Wyjątek od zasady pisemności stanowi sytuacja, kiedy prośby i wnioski składane są osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwiane bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 9 ust 2 ww. rozporządzenia). W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają stosowanie wskazanych przepisów prawa w zakresie informowania osadzonych o sposobie rozpatrzenia ich próśb, jak również sprawdzenie sposobu realizacji próśb dotyczących wydania danego przedmiotu z magazynu.

Przedstawiciele Mechanizmu zalecają również sprawdzenie wysokości cen produktów dostępnych w kantynie ze względu na dużą liczbę skarg zgłoszonych w tym zakresie. Warto dodać, że z porównania cen obowiązujących w kantynie z cenami w sklepach poza jednostką, dokonanego za pomocą powszechnie dostępnego źródła informacji tj. Internetu, wynika, iż ceny w kantynie są zdecydowanie wyższe.

Warto również rozważyć udostępnianie w celach przejściowych czajników skarbowych.

4.4. Traktowanie

Podczas rozmowy wstępnej zastępca dyrektora ZK zwrócił się do przedstawicieli KMP z pytaniem odnośnie sposobu postępowania z osadzonym [dane usunięto], który od 2007 r. odbywa karę w warunkach określonych w art. 88b k.k.w. jako skazany stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla zakładu (tzw. niebezpieczny lub „N”). Z jednej strony dyrektor dostrzega zbyt długi okres przebywania

osadzonego w warunkach wzmożonego nadzoru i izolacji, z drugiej strony na podstawie obserwacji zachowania osadzonego nie można stwierdzić, iż ustały przesłanki zakwalifikowania go jako „N”. Przedstawiciele KMP, rozumiejąc wagę problemu zgłoszonego przez zastępcę dyrektora, informują iż sprawa wymienionego osadzonego została przekazana do Zespołu Prawa Karnego, Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich w celu indywidualnego rozpatrzenia.

Przedstawiciele KMP proszą natomiast o informację odnośnie diagnozy podłoża zdarzeń nadzwyczajnych w postaci usiłowania dokonania samobójstwa w dniach: 20.03.2013 r., 21.06.2014 r. oraz 20.10.2014 r. tj. czy miały one charakter instrumentalny czy emocjonalny. Z raportu zdarzeń nadzwyczajnych wynika, iż w powyższych przypadkach wobec dokonującego zamachu na własne życie sporządzono wnioski o ukaranie. W tym miejscu warto podkreślić stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, iż w przypadku prób samobójczych wynikających z problemów natury emocjonalnej niedopuszczalne jest sporządzanie wniosku o wymierzenia kary dyscyplinarnej. W powyższej kwestii Zastępca Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w wystąpieniu generalnym³ z dnia 18 marca 2014 r. do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z wnioskiem o rozważenie celowości wprowadzenia zasad ujednociających praktykę postępowania z osadzonymi podejmującymi próby samobójcze lub dokonujące samouszkodzeń, w sposób gwarantujący wykluczenie z grona karanych (bądź wobec których sporządza się wniosek o wymierzenie środka dyscyplinarnego) za to zawinienie tych osadzonych, którzy nie popełnili go instrumentalnie. W odpowiedzi z dnia 16 czerwca 2014 r. Dyrektor Generalny zobowiązał się rozważyć możliwość korekty przepisów i procedur zwartych w zarządzeniu nr 2/2004 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w *sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych*, która będzie polegać między innymi na usunięciu pkt 3 § 50 zarządzenia - „sporządzić wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej”. Zdaniem Dyrektora Generalnego będzie to jednoznaczny sygnał, iż sporządzenie takiego wniosku za dokonaną samoagresję nie stanowi obowiązkowego elementu postępowania w każdym takim przypadku.

Rozmowy z osadzonymi – cudzoziemcami oraz analiza ich akt osobowych wykazała, iż zostali oni otoczeni odpowiednią opieką funkcjonariuszy SW: udostępniono

³ KMP.571.56.2014

im regulaminy w języku dla nich zrozumiałym, powiadomiono odpowiednie ambasady, umożliwiono kontakt z rodziną za pomocą Skype'a, zapewniono rozmowy z funkcjonariuszem biegle posługującym się językiem angielskim. Jedynym zastrzeżeniem wizytujących jest kwestia zobligowania obcokrajowca mającego trudność w posługiwaniu się językiem polskim do złożenia podpisu na decyzji odnośnie umieszczenia go w celi objętej całodobowym monitoringiem. Decyzja została sporządzona w języku polskim, brak natomiast na niej adnotacji czy została mu ona przetłumaczona i przez kogo. W ocenie pracowników KMP cudzoziemiec nie powinien podpisywać żadnych dokumentów opracowanych w niezrozumiałym dla niego języku, chyba że uprzednio zostały one przetłumaczone przez tłumacza bądź osobę biegle władającą danym językiem. Powyższe powinno wówczas zostać odnotowane w dokumentacji wraz z podpisem osoby tłumaczącej.

5. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektorowi Zakładu Karnego w Siedlcach:

1. kontynuowanie działań ukierunkowanych na zapewnienie prawidłowej atmosfery w jednostce;
2. zamontowanie przesłony w kąciu sanitarnym celi izolacyjnej, która jest celą jednoosobową;
3. kontynuowanie remontów cel;
4. kontynuowanie wymiany zużytego i zniszczonego sprzętu kwaterunkowego;
5. wymianę łóżek na nowe, posiadające drabinki i zabezpieczenia górnych poziomów;
6. ochronę praw osób niepalących poprzez nie osadzanie ich w jednej celi z osobami palącymi;
7. dostosowanie Zakładu do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
8. zatrudnienie w miarę możliwości dodatkowego lekarza psychiatry;
9. w razie potrzeby zwiększenie wymiaru etatu psychologa ogólnopowiatowego;
10. wykonanie zadania fragmentu pozostałych pól spacerowych;

11. przedstawienie wyjaśnień odnośnie braku podpisów osadzonych lub adnotacji o odmowie podpisu na dwóch decyzjach w sprawie umieszczenia w celi monitorowanej (patrz: ad. 11);
12. dołączanie do udostępnianego osadzonym wykazu losowo wybranych książek również katalogu aktów prawnych i raportów RPO dostępnych w bibliotece;
13. ujednoczenie tekstu porządku wewnętrznego obowiązującego w jednostce;
14. zorganizowanie na terenie Zakładu odpowiednio wyposażonego pomieszczenia do udzielania widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru;
15. uwzględnianie podczas rozmieszczania osadzonych w celach czasu pozostałej do odbycia kary;
16. umożliwienie osadzonym korzystania z własnej odzieży podczas wyjazdów poza jednostkę penitencjarną;
17. zaprzestanie przeprowadzania badań lekarskich w obecności funkcjonariusza niewykonywającego zawodu medycznego, chyba, że lekarz zgłosi taką potrzebę;
18. zainstalowanie funkcji maskującej na monitoringu z kamery umieszczonej w przedsionku celi zabezpieczającej;
19. stosowanie przepisów prawa w zakresie informowania osadzonych o sposobie rozpatrzenia ich próśb, jak również sprawdzanie sposobu realizacji próśb dotyczących wydania danego przedmiotu z magazynu;
20. przeanalizowanie wysokości cen w kantine;
21. przedstawienie informacji na temat charakteru prób samobójczych, o których mowa w pkt 4.4. Raportu;
22. odnotowywanie w dokumentacji podpisywanej przez osadzonego cudzoziemca informacji o udziale osoby tłumaczącej jej treść.

Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie:

1. przeznaczenie środków finansowych na realizację zaleceń nr 3-5, 7, 10.